

ט כשם שצבור מתענים על צרתן כך היחיד מתענה על צרתו.
כיצד? הרי שהיה לו חולה, או תועה במדבר, או אסור בבית האסורים - יש לו להתענות עליו, ולבקש רחמים בתפלתו ואומר, ענינו וכו', בכל תפלה שמתפלל. לא יתענה בשבתות, ולא במועדות, ולא בראשי חודשים, ולא בחנוכה ופורים.

יד פשוטה

אם גמר וסילק - לא יאכל, אבל אם לא סילק ודעתו עוד לאכול אע"פ שישן עומד ואוכל. והאי מימרא דיליה אתי כלישנא קמא.

נחלקו הר"י ור"ח הלכה למעשה האם פוסקים כלישנא קמא, או כלישנא בתרא. ביאור מחלוקתם תלוי בהסבר הלישנא בתרא ויחסה ללישנא קמא. לפי הר"ח כל אחת מהלשונות יש בה קולא - ללישנא קמא אם גמר ולא סילק אע"פ שישן, יכול לחזור ולאכול, כי הסילוק הוא הקובע, ושינה אין בה סילוק; וללישנא בתרא אם סילק ולא ישן יכול לחזור ולאכול, כי רק שינה היא סילוק ממש. לפי הר"י, לישנא קמא בהכרח אין בה קולא, וסוברת שאם סילק וק"ו אם ישן - אינו חוזר ואוכל, ולפיכך לישנא בתרא הוי קולא, והלכה כמותה. רבינו הלך בדרכו של הר"י, ופסק שאם ישן אינו אוכל, אבל כל עוד לא ישן - יכול להמשיך לאכול, כלישנא בתרא.

ולענין הירושלמי שהובא בר"ח, נראה שרבינו לא פסקו להלכה, משום שאם גם הבבלי סבר כן, היה מתרץ בפשטות את הברייתא "ישן ועמד הרי זה אוכל" שמדובר בהתנה. ומכך שלא תירץ כן נראה שהבבלי לא קיבל יסוד זה.

אוצר החכמה

ה ל כ ה ט

כשם שצבור מתענים... כך היחיד וכו' - תענית יג,ב: תנו רבנן: מי שהיה מתענה על הצרה ועברה, על החולה ונתרפא - הרי זה מתענה ומשלים.

מכאן מוכח שיחיד מתענה על צרתו.

או תועה במדבר - הדוגמאות שמביא רבינו מבוססות על האמור במזמור תהלים קז על מי שהיה בצרה וזעק אל ה'. ממזמור זה למדה הגמרא ברכות נד,ב: "אמר רב יהודה אמר רב, ארבעה צריכין להודות: יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא".

על אלה נאמר שזועקים אל ה', וכאשר ניצולים צריכים להודות. אלמלא כן לא נתייחדו להודיה. וראה שרבינו דייק וכתב **תועה במדבר** ולשון זה מרמז לפסוק ממנו נלמד דין זה (תהלים קז,ד): "**תעו במדבר** בישימון דרך", וכן '**אסירי** עני וברזל' (שם,י), ו**חולה** הוא מלשון הגמרא.

ואומר ענינו וכו' - תענית יג,ב: צלותא דתעניתא היכי מדכרינן? אדבריה רב יהודה לרב יצחק בריה, ודרש: יחיד שקיבל עליו תענית מתפלל של תענית, והיכן אומרה - בין גואל לרופא. מתקיף לה רב יצחק: וכי יחיד קובע ברכה לעצמו? אלא אמר רב יצחק, בשומע תפלה, וכן אמר רב ששת: בשומע תפלה... מאי הוי עלה? אמר רב שמואל בר ססרטאי וכן אמר רב חייא בר אשי אמר רב, בין גואל לרופא. ורב אשי אמר משמיה דרבי ינאי בריה דרבי ישמעאל, בשומע תפילה. והלכתא בשומע תפילה.

י כל תענית שלא קבלה עליו היחיד מבעוד יום אינה תענית. כיצד מקבלה? כשיתפלל תפלת מנחה אומר אחר התפלה "אהא בתענית", וגומר בלבו להתענות למחר. אע"פ שהוא אוכל בלילה לא הפסיד כלום. וכן אם גמר וקבל עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים זה אחר זה, אע"פ שהוא אוכל בכל לילה ולילה - לא הפסיד תעניתו, ואינו צריך כוונה לכל יום ויום מבעודו.

יד פשוטה

מעין האמור כאן כתב גם רבינו בהלכות תפלה וברכת כהנים ביד: "בימי התעניות אפילו יחיד שהתענה מוסיף בשומע תפלה: עננו אבינו..."

בכל תפלה שמתפלל - ירושלמי תענית ב,ב: ר' זירא בשם ר' ירמיה, יחיד בתענית ציבור צריך להזכיר מעין המאורע. והיכן הוא אומרה? בין גואל ישראל לרופא חולים. ומה הוא אומר? עננו ה' עננו בעת ובעונה הזאת כי בצרה גדולה אנחנו... ר' ינאי בי ר' ישמעאל בשם ר' שמעון בן לקיש, אפילו יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע. ואיכן הוא אומרה? ר' זעירה בשם רב חונה, אומרה (בלילי) [כלילי]* שבת וביומו.

הביא הרי"ף ירושלמי זה וכתב (תענית רמז תתטו):

כלילי שבת וכיומו - פירוש בערבית שחרית ומנחה. וגרסינן בבמה מדליקין (שבת כד,א): ימים שאין בהם קרבן מוסף כגון שני וחמישי ותעניות ומעמדות. שני וחמישי מאי עבידתייהו? אלא שני וחמישי של תענית ושל מעמדות, ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בשומע תפלה. ואם לא אמר אין מחזירין - אלמא צריך לומר עננו בתפלת ערבית. ושמעין מינה שאם טעה ולא אמר עננו בתפלת תענית אין מחזירין אותו, אבל אי אדכר מקמי דעקר להו לרגליה נימא הכי: עננו ה' עננו כי בצרה גדולה אנחנו וכו' כי אתה שומע תפלה ופודה ומציל ועונה בעת צרה וצוקה, יהיו לרצון אמרי פי וגו'.

בעקבות הרי"ף פוסק רבינו שיש להתפלל עננו בכל התפילות, ומשמע מכאן גם תפילת ערבית בכלל התפילות (וכן מפורש בתשובת רבינו למר יוסף בן גאביר המובאת בהלכה הבאה). וכן מפורש בסדר רב עמרם גאון (גולדשמידט עמ' צה):
ויחיד בין בערבית, אע"פ שעתיד לאכל ולשתות אחריה, ובין בשחרית, ובין במנחה, אומרה בשומע תפלה ואינו חותם...

ולא יתענה בשבתות וכו' - ברכות לא,ב: ואמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא, כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, ואעפ"כ חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת. מאי תקנתיה? אמר רב נחמן בר יצחק, ליתב תעניתא לתעניתא.
וראה לעיל הלכה ו ולהלן להלכה יב ובפירוש.

הלכה י-יא

כל תענית שלא קבלה עליו היחיד... אינה תענית - הלכה זו מוסבת על האמור למעלה (הלכה ט): "היחיד מתענה על צרתו", אבל בתענית ציבור אין צריך קבלה, ויבואר לפנינו.

* לפנינו בדפוס: בלילי עם בי"ת, אבל בד"ו וכן ברי"ף: כלילי עם כ"ף, וכן מוכח.